

mAsu -hanke

Asukaskeskeinen maisemanhoidon suunnittelu ja toteutus maaseutukylissä

Loppuraportti

1.1.2005–28.2.2006
alma -alue

Henna Koistinen
Nina Kuikka

OULUN SEUDUN
AMMATTIKORKEAKOULU

SISÄLLYS

HANKKEEN TAUSTA JA LÄHTÖTILANNE.....	3
OSALLISUUS JA ASUKASKESKEISYYS MAISEMAN JA MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA.....	4
ORGANISAATIO JA JOHTAMINEN.....	5
KOHDEKYLÄT	6
TAVOITTEET, TULOKSET JA VAIKUTUKSET	6
TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	7
TIEDOTTAMINEN.....	10
TALKOOT.....	10
TOIMENPITEET KYLITTÄIN	11
OMA ARVIO HANKKEEN TOTEUTUMISESTA	16
HANKKEESSA TUOTETTU MATERIAALI.....	19

”Maatalouteen liittyy oleellisesti ympäristö-, kulttuuri- ja maaseutuhyödykkeiden ja -palveluiden tuotantoa. Maataloustuotteiden ohessa syntyy julkishyödykkeitä, kuten maisemaa tai maaseudun elinvoimaisuutta. Maaseutumaiseman vetovoimaisuuden säilyttämiseksi on tärkeää pitää pellot, laitumet ja niityt edelleen viljelyssä tai muuten hoidettuna sekä maisemat teiden varsilla avoimina. Toimijoiden, mukaan lukien viljelijöiden, kannustaminen maiseman- ja luonnonhoitoon tila- ja kyläkohtaisen suunnittelun, koulutuksen ja neuvonnan avulla on tärkeää.”

(Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2004: Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme: maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008, s. 144).

HANKKEEN TAUSTA JA LÄHTÖTILANNE

mAsu-hankkeen taustalla vaikuttaa keskeisesti niin sanottu Asu-hankkeiden sarja. Pitkäaikaisin niistä oli vuosina 2002–2004 toteutettu Asu kylässä! -hanke, jonka yhtenä tavoitteena oli luoda yhteistyössä kylien asukkaiden ja viranomaisten kanssa maaseutukylille uusia asukaskeskeisen ja vuorovaikutteisen maankäytön ja ympäristösuunnittelun menetelmiä. Asu kylässä! –hanketta edelsi vuosina 1998-2000 toteutettu maankäytön suunnittelua kehittänyt Asu-hanke.

Asu kylässä! -hankkeen aikana kertyneiden kokemusten, kohdekyliiltä saadun palautteen ja eri tahoilla virinneen keskustelun valossa maaseutukylillä näytti mAsu -hanketta luonnosteltaessa yhä olevan tarvetta ympäristön ja maisemanhoidon suunnittelun kehittämiseen asukkaiden näkökulmat ja paikalliset valmiudet huomioivalla tavalla. Maaseutukylien asukkaat olivat tuoneet useassa yhteydessä esille kiinnostuneisuutensa oman asuinalueensa viihtyisyyden parantamiseen. Luonnon ja rakennetun ympäristön sekä maisemanhoidon merkitys maaseutukylissä oli noussut vahvasti esille myös Pohjois-Pohjanmaan kyläohjelman (2004–2007) valmistelun yhteydessä. Kyläohjelman esiselvitysvaiheessa oli tullut esille mm. se, että kylillä toivottiin saatavan apua ja ulkopuolisen toimijan lisänäkemyksiä erityyppisten maisemaa koskevien suunnitelmien laatimiseen ja toteuttamiseen. Lisäksi kehitettävää oli kylätoimijoiden mukaan maisemasuunnittelusta ja -hoidosta saatavilla olevan tiedon määrässä ja laadussa, rahoitusjärjestelmien joustavuudessa ja maanomistajien sitoutumisessa suunnitelmien toteutukseen. Monet kaipasivat myös yhteistyötä metsäalan organisaatioiden ja rakennussuunnittelutahojen kanssa maisema(hoito)suunnitelmia laadittaessa. Eri tahoilla oli aktiivisesti korostettu sitäkin, että maisemanhoito ja elinkeinojen harjoittaminen sekä muut maankäyttömuodot ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa.

Asu kylässä! –hankkeen tulosten mukaan ympäristön suunnittelua voidaan kylätasolla parhaiten edistää laajapohjaisella yhteistyöllä ja asukaskeskeisellä suunnitteluprosessilla, jossa painotetaan kylien asukkaiden osaamisen ja näkökulmien huomioonottamista osana virallista suunnittelua. Koska kylien asukkaat, yrittäjät ja loma-asukkaat ovat oman alueensa parhaita asiantuntijoita, tuottaa heidän näkemyksensä yhdistäminen asiantuntijatietoon parhaan ja kestävimmän tuloksen. Samalla voidaan vastata maankäyttö- ja rakennuslain velvoitteisiin siitä, että jokaiselle asukkaalle, maanomistajalle ja elinkeinonharjoittajalle on taattava mahdollisuus osallistua heitä koskettavien alueiden suunnitteluun.

mAsu-hankkeen tärkeäksi lisäarvoksi maaseutukylien kehittämisessä nähtiinkin ympäristön suunnittelun ohella myös maisemanhoidon suunnittelun edistäminen siten, että maisemanhoito, rakennusneuvonta, kaavoituksen valmistelu maankäytön suunnitelmien kautta ja elinkeinojen harjoittaminen sovitetaan kokonaisvaltaisesti yhteen paikallisista lähtökohdista käsin. Maisemanhoidon yhteisvastuullisuuden ymmärtämisen kylätasolla ja maiseman vahvuuksien hyödyntämisen tehostamisen paikallisen kehittämisen voimavarana katsottiin parhaiten saavutettavan asukaskeskeistä ja vuorovaikutteista suunnittelua korostaen. Lisäksi kylien asukkaiden, suunnittelijoiden, virkamiesten ja muiden toimijoiden välisen vuorovaikutuksen lisäämistä pidettiin tärkeänä, jotta kylien maisemanhoidon suunnittelusta ja toteutuksesta tulisi entistä kiinteämpi osa muuta ympäristön suunnittelua. Kyläyhdistysten, yksittäisten kyläläisten ja yrittäjien (myös maatilatalous) näkökulmasta uuden hankkeen uskottiin tarjoavan kanavan lisätä oman kotikylän viihtyisyyttä, mutta myös houkuttelevuutta sijoittumis- ja vierailukohteena kylän ulkopuolisten toimijoiden, kuten matkailijoiden, silmissä.

OSALLISUUS JA ASUKASKESKEISYYS MAISEMAN JA MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA

Osallisuus on yhteenkuuluvuutta oman asuin- ja toimintaympäristönsä kanssa. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan osallisuus on oikeutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa oman arkiympäristön muotoutumiseen. Maisemanhoidon ja maankäytön suunnittelun näkökulmasta osallisia ovat kaikki ne, jotka kokevat kylämaiseman ja -ympäristön ja niissä tapahtuvien muutosten koskettavan itseään. Kyläalueen suunnittelussa ovat periaatteessa kaikki kyläläiset osallisia. Osallisuuteen kuuluu myös oikeus olla osallistumatta. Parhaimmillaan osallisuus on yksilön itsensä määrittelemää, vapaaehtoisuuteen ja tasa-arvoon perustuvaa toimintaa.

Osallisuus on edellytys suunnittelun asukaskeskeisyydelle. Asukaskeskeinen maiseman ja maankäytön suunnittelu on asukkaiden tarpeet ja toiveet huomioivaa suunnittelua, jossa suunnittelijat ja asukkaat toimivat tiiviissä yhteistyössä. Asukaskeskeinen suunnittelu on eri toimijoiden välistä vuoropuhelua, erilaisten näkökulmien perustelua ja toisilta oppimista. Kyläympäristön suunnittelussa asukkaat ovat avainasemassa, sillä heillä on arvokasta paikallistietoa kylän maisemasta, mutta myös kylän toiminnoista ja maankäytöstä. Ulkopuolinen suunnittelija tarkastelee kylää usein vain havaittavien piirteiden kautta tai olemassa olevien dokumenttien valossa. Siksi suunnittelijan näkemys kylästä voi jäädä pinnalliseksi. Asukkaiden arkitiedon hyödyntäminen tuo maiseman ja maankäytön suunnittelun lähemmäksi kyläläisiä.

Paikallistiedon ja asiantuntijatiedon kohtaamisesta on monia etuja. Ulkopuolinen asiantuntija voi tarjota asukkaille muun muassa uudenlaisen tarkastelunäkökulman kylään ja havaita esimerkiksi maisemasta uusia vahvuuksia ja kehittämisen mahdollisuuksia, joita kylällä on saatettu pitää itsestäänselvyyksinä. Parhaimmillaan asukkaiden ja suunnittelijoiden yhteistyöstä syntyy suunnitelmia, jotka ovat sekä toteutuskelpoisia että kuvastavat kylän omaleimaisuutta. Asukkaiden kanssa yhteistyössä laaditut suunnitelmat ovat myös sopusoinnussa paikallisen arvomaailman kanssa ja siten paikallistasolla hyväksyttäviä. Aidosta vuorovaikutuksesta suunnittelun aikana kasvaa myös asukkaiden sitoutuminen suunnitelmien toteuttamiseen.

mAsu -hankkeessa maisemanhoidon ja maankäytön suunnittelun lähtökohtana on ollut ajatus siitä, että suunnitteluun liittyviä kysymyksiä ei voida kestävästi ratkaista, jos ne erotetaan siitä todellisuudesta, jossa ihmiset elävät. Maiseman ja maankäytön monimerkityksellisyyden takia niitä on lähestytty monesta eri näkökulmasta. Suunnittelussa on huomioitu paikallisten ihmisten elämismaailma ja arvot kuin myös ulkopuolisten asiantuntijoiden näkökulma. Paikalliset asukkaat on otettu tiiviisti mukaan koko suunnitteluprosessin ajan. Vuorovaikutteisella ja asukaskeskeisellä maisemanhoidon ja maankäytön suunnittelulla on haluttu luoda avointa ilmapiiriä uudelle suunnittelulle, jossa myös asukkailla on tärkeä asema.

ORGANISAATIO JA JOHTAMINEN

Hanke oli Oulun Maaseutukeskus ry:n, Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston ja maantieteen laitoksen sekä Oulun seudun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan yksikön yhteishanke. Hankkeen tilinpito-organisaationa toimi Oulun Maaseutukeskus ja vastuullisena johtajana johtaja Vesa Nuolioja ja vetäjänä projektipäällikkö Henna Koistinen.

Henkilöresurssit 1.1.2005–28.2.2006

Asiantuntijoina:

- opiskelijat Kirsi Vainio ja Kalle Askola sekä arkkitehti Emilia Ihatsu
Oulun yliopiston arkkitehtuurin osastolta
- opiskelija Heli Latvala Oulun yliopiston maantieteen laitokselta sekä
- opiskelijat Heli Pääkkö, Kirsi Pääkkö, Reetta Takala sekä Sanna Pieksämäki
Oulun seudun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan yksiköstä

Ostopalvelutyöntekijöinä ProAgria Oulun Maaseutukeskusta:

Maarit Satomaa, Ella Karttimo, Kirsti Voho, Marja Vehnämaa ja Helena Lahdenperä

Asiantuntijoina ProAgria Oulun Maaseutukeskuksesta:

Sirpa Isohätälä, Tarja Kinnunen, Anne Kipinä, Taimi Mahosenaho, Sinikka Mikkilä, Jaana Pietilä ja Jari Toikkanen

Projektiryhmänä:

projektipäällikkö Henna Koistinen, ProAgria Oulun Maaseutukeskus
projektitutkija Nina Kuikka, Oulun yliopisto, maantieteen laitos
yliopettaja Pirjo Siipola, Oulun seudun ammattikorkeakoulu luonnonvara-alan yksikkö

Ohjausryhmänä:

Koistinen Henna, ProAgria Oulun Maaseutukeskus
Kuikka Nina, Oulun yliopisto, maantieteen laitos
Kukkonen Kukka, TE-keskus
Muilu Toivo, Oulun yliopisto, maantieteen laitos
Mäntysalo Raine, Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto
Nuolioja Vesa, ProAgria Oulun Maaseutukeskus
Siipola Pirjo, Oulun seudun ammattikorkeakoulu luonnonvara-alan yksikkö
Uusioja Kaisa, Pohjois-Pohjanmaan liitto

Tärkeimpinä yhteistyötahoina:

Oulun Maaseutukeskus, Oulun yliopisto, Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Tiehallinto, seutukunnat, kunnat, kylät

KOHDEKYLÄT

Hankkeen kohdekylät ja kylien vastuutahot ovat olleet seuraavat:

Tyrnävän Haurukylä (luonnonvara-alan yksikkö ja arkkitehtuurin osasto)
Limingan Ala-Temmes (luonnonvara-alan yksikkö ja arkkitehtuurin osasto)
Vihannin Läntisranta (luonnonvara-alan yksikkö ja arkkitehtuurin osasto)
Rantsilan Savaloja (arkkitehtuurin osasto ja maantieteen laitos)
Kalajoen Eteläkylä (luonnonvara-alan yksikkö ja arkkitehtuurin osasto)
Alavieskan Taluskylä (luonnonvara-alan yksikkö ja arkkitehtuurin osasto)

Kylät on valittu seutukuntien ja kuntien avustuksella. Valintakriteereinä on ollut kylien aktiivisuus sekä tarve maisemanhoidon ja maankäytön suunnitelmien laatimiseen.

TAVOITTEET, TULOKSET JA VAIKUTUKSET

Hankkeen tavoitteena on ollut:

Tavoite 1. Hankkeen tavoitteena on kehittää maaseutukylille sopivia asukaskeskeisiä suunnittelumenetelmiä sekä työstää jo olemassa olevia menetelmiä asukaskeskeisimmiksi. Suunnitteluprosessi kattaa menetelmät kartoituksesta suunnitelman arviointiin. Menetelmien kehittäminen tapahtuu yhteistyössä kylien asukkaiden, elinkeinotoimen asiantuntijoiden, Oulun yliopiston, Oulun seudun ammattikorkeakoulun, Oulun Maaseutukeskuksen, maakuntaliiton ja muiden maaseudun kehittämisorganisaatioiden kanssa. Tavoitteena on tuottaa 2-3 tapaa (ohjeistusta), joilla asukaskeskeistä ja kokonaisvaltaista maisemanhoidon suunnittelua voidaan jatkossa toteuttaa. Menetelmät ovat käytettävissä maisemasuunnittelusta vastaavilla tahoilla, kyläkehittäjillä ja kyläläisillä. Toimintamallit helpottavat myös kylien omaehtoista toimintaa maisemanhoidon ja rakennussuunnittelun sekä toteutuksen saralla.

Tavoite 2. Hankkeen tavoitteena on edistää maisemanhoidon suunnittelua maaseutukylissä yhdistämällä maisemanhoito osaksi elinkeinon harjoittamista ja muuta maankäytön suunnittelua. Tavoitteena on tuottaa kokonaisvaltaisia maisemanhoitosuunnitelmia kyläsuunnitelmien liitteeksi, jolloin maisemanhoito sekä kylälle asetettu tulevaisuuden tavoitetila täydentävät ja tukevat toisiaan kestäväällä tavalla.

Tavoite 3. Hankkeen tavoitteena on parantaa kulttuuri- ja luonnonympäristöön liittyvien vahvuustekijöiden tiedostamista ja hyödyntämistä maaseutukylissä. Yhteisvastuullisuutta maisemanhoidon suunnittelussa ja oman kyläympäristön hoitamisessa kartutetaan yhdessä toimimisen ohella opastuksen ja koulutuksen avulla.

Tavoite 4. Hankkeen tavoitteena on lisätä maaseutukylien viihtyisyyttä, elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta asukkaiden näkökulmat, paikalliset voimavarat ja maiseman lähtökohdat huomioiden.

Hankkeen tuloksiksi asetettiin:

Hankkeen toiminnan tuloksena kohdekylät saavat:

1. jokainen kohdekylä saa kokonaisvaltaisen maisemanhoitosuunnitelman (erilaisten osasuunnitelmien kokonaisuus), jossa tarpeen mukaan huomioidaan maisemanhoidon ohella elinkeinon harjoittaminen, muut maankäyttömuodot ja olemassa oleva rakennuskanta

2. hankkeen työllistävänä vaikutuksena on luoda jokaiselle kylälle uutta pienimuotoista yrittäjyyttä (osa-aikatyö ja kesätyö, nuoret, osuuskuntatoiminta) esimerkiksi tyhjiin kiinteistöihin sekä ylläpitää ja kehittää osaamista yritys- ja ympäristökoulutusten kautta
3. hanke tukee kylällä jo olemassa olevia esimerkiksi matkailuun liittyviä yrityksiä kylämaiseman eheyttämisen kautta
4. laaditaan maisemanhoito-opas jaettavaksi kaikkiin Pohjois-Pohjanmaan Alma-alueen kuntiin ja kyliin
5. laaditaan 2-3 toimintamallia, joiden avulla asukaskeskeistä maisemanhoidon suunnittelua voidaan Pohjois-Pohjanmaan kunnissa toteuttaa
6. järjestetään tutustumiskäynti johonkin maisemanhoidon suunnittelun esimerkkikohteeseen
7. laaditaan yhteistyössä kylien kanssa kyläesite tai www-sivut, jossa huomioidaan maisema ja elinkeinot kylän vahvuustekijöinä
8. laaditaan loppuraportti ja pidetään seminaari hankkeen tuloksista ja kokemuksista

Hankkeen vaikutuksiksi määriteltiin:

Hankkeen seurauksena pidemmällä aikavälillä ilmeneviä myönteisiä vaikutuksia ovat:

1. asukaskeskeisen suunnittelun menetelmät tulevat arkipäiväksi maisemanhoidon suunnittelussa niin kunnissa kuin kylissä ja mallimenetelmiä/toimintatapoja apuna käyttäen voidaan paremmin ratkaista paikallisia suunnittelutarpeita
2. eri toimijoiden keskinäinen yhteistyö tehostuu ja saa uusia muotoja, minkä seurauksena maisemanhoidon suunnittelun tasa-arvoisuus ja vuorovaikutus lisääntyvät
3. maisemanhoidon suunnittelu ja käytännön toteutus nivoutuvat entistä tiiviimmäksi kokonaisuudeksi
4. kylien asukkaiden ja muiden toimijoiden välille syntyy tärkeitä suoria henkilökontakteja ja kylien omaehtoista toimintaa tukevia yhteistyökanavia
5. kylien vapaiden tontti- ja yritystilojen kartoittaminen edistyy ja niiden markkinointi yhteistyössä kunnan kanssa tehostuu
6. kuntakohtaisten maaseutus suunnitelmien laatiminen edistyy liitettäessä maisemanhoitosuunnitelmat kyläsuunnitelmien osaksi ja vietäessä suunnitelmat tiedoksi kuntiin
7. kylien asukkaiden keskuudessa saavutetaan asennemuutos, minkä johdosta rakennettuun ja luonnontilaiseen kylämaisemaan liittyvät erilaiset mahdollisuudet ymmärretään ja hyödynnetään nykyistä paremmin (sosiaalinen pääoma, tietoisuus, identiteetti)
8. kylien asukkaat ottavat vähitellen lisää vastuuta kylien maisemanhoidollisista toimenpiteistä yhteistyössä kuntien kanssa esim. hanketyöllä, ostopalvelusopimuksilla ja erilaisilla työllistämistoimilla (yhteistoiminta ja –vastuullisuus)
9. suunnitteluprosessin kautta etenkin kyläkeskustat säilyvät kylien toiminnallisina keskusalueina ja maisemallisina solmukohtina
9. kylien viihtyisyys, elinvoimaisuus ja vetovoima lisääntyy

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Hankkeelle asetettujen yleisten tavoitteiden toteutumisen osalta voidaan todeta:

1. ProAgria Oulun Maaseutukeskuksen, Oulun yliopiston sekä Oulun seudun ammattikorkeakoulun yhteistyönä on kehitelty ja kokeiltu kyläkohtaisia sovelluksia osallistuvan ja vuorovaikutteisen suunnittelun menetelmistä asukaskeskeisyyden parantamiseksi suunnittelu- ja kehittämistoiminnassa.
2. Kuntien virkamiehiä ja eri tahojen asiantuntijoita on aina tarpeen mukaan kutsuttu osallistumaan kylillä tapahtuvaan suunnittelu- ja kehittämistoimintaan.

3. Kylien asukkaiden suoria kontakteja tutkijoihin, virkamiehiin ja asiantuntijoihin on edistetty mm. kyliin ”jalkautumalla”.
4. Kylien viihtyisyys, elinvoimaisuus ja vetovoimaisuus lisääntyvät pitkällä aikavälillä.

Hankkeen määrällisten tavoitteiden osalta voidaan sanoa seuraavaa:

- 1) hankkeen puitteissa järjestetyt tilaisuudet 28.2.2006 saakka
 - i. 52 suunnittelutilaisuutta, joissa oli läsnä yhteensä 507 kyläläistä + virkamiehiä ja muita yhteistyötahoja
 - ii. koulutuksia kylien tarpeiden mukaan seuraavasti (osallistunut 130 henkilöä):
 - pihasuunnittelukurssi Vihanti 28.5.2005, osallistujia 11 henkilöä
 - pihasuunnittelukurssi Liminka 11.6.2005, osallistujia 19 henkilöä
 - pihasuunnittelukurssi Alavieska 18.6.2005, osallistujia 13 henkilöä
 - sienikurssi Rantsila 22.–23.8.2005, osallistujia 15 henkilöä
 - marjakurssi Liminka 20.8.2005, osallistujia 10 henkilöä
 - sienikurssi Kalajoki 31.8.–1.9.2005, osallistujia 25 henkilöä
 - sienikurssi Liminka 8.-9.9.2006, osallistujia 9 henkilöä
 - nuotioruokakurssi Kalajoki 12.10.2005, osallistujia 18 henkilöä
 - nuotioruokakurssi Rantsila 15.10.2005, osallistujia 10 henkilöä

Seuraavat koulutukset jouduttiin peruuttamaan osallistujien vähyyden johdosta:

 - pihasuunnittelukurssi Rantsila 14.5.2005
 - nuotioruokakurssi Liminka 12.11.2005 - iii. Järjestetyt talkootilaisuudet neljällä kylällä. Lisäksi kyläläiset ovat tehneet itsenäisesti talkootöitä kaikilla kylillä vaihtelevia määriä.
 - iiii. Maisemanhoitokohteisiin suunnattu retki, jolla oli 25 osallistujaa.
- 2) asukastilaisuuksissa läsnä olleiden virkamiesten ja asiantuntijoiden edustamat tahot (eri tahot ovat olleet mukana tilaisuuksissa vaihtelevasti)
 - ProAgria Oulun Maaseutukeskus, Oulun yliopisto, Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Tiehallinto, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
 - Rantsilan, Vihannin, Kalajoen, Alavieskan, Limingan ja Tyrnävän kunnat
 - Raahen seudun, Siikalatvan sekä Tyrnävän aluearkkitehdit
 - lehdistön edustajia
- 3) hankkeen puitteissa valmistuneet opiskelijatyöt ja muut suunnitelmat:
 - valmistunut 3 arkkitehtuurin osaston syventävää työtä ja 3 kuntasuunnittelukurssin työtä
 - valmistunut 3 maisemasuunnittelun opinnäytetyötä

 - valmistunut 6 maankäytön suunnitelmaa arkkitehtuurin osastolta
 - valmistunut 1 elinkeinolähtöinen maisemasuunnitelma maantieteen laitokselta
 - valmistunut 5 maisemanhoidon suunnitelmaa luonnonvara-alan yksikössä
 - töiden ja suunnitelmien luovuttaminen:
 - maankäytön suunnitelma Savalojalle ja Rantsilan kunnalle 24.5.2005
 - maankäytön suunnitelma Läntisrannalle ja Vihannin kunnalle 7.12.2005
 - maankäytön suunnitelma Taluskylälle ja Alavieskan kunnalle 25.1.2006
 - maankäytön suunnitelma Ala-Temmekselle ja Limingan kunnalle 6.2.2006
 - maankäytön suunnitelma Haurukylälle ja Tyrnävän kunnalle 6.2.2006

- maankäytön suunnitelma Etelänkylälle ja Kalajoen kunnalle 16.2.2006
- elinkeinolähtöinen maisemasuunnitelma Savalojalle ja Rantsilan kunnalle 15.9.2005
- maisemanhoitosuunnitelma Ala-Temmekselle ja Limingan kunnalle 19.10.2005
- maisemanhoitosuunnitelma Haurukylälle ja Tyrnävän kunnalle 20.10.2005
- maisemanhoitosuunnitelma Taluskylälle ja Alavieskan kunnalle 7.11.2005
- maisemanhoitosuunnitelma Etelänkylälle ja Kalajoen kaupungille 10.11.2005
- maisemanhoitosuunnitelma Läntisrannalle ja Vihannin kunnalle 15.11.2005

Savalojalle tehdyn maankäytön suunnitelman ja siihen liittyvän suunnitteluprosessin pohjalta on valmisteilla pro gradu-tutkielma maantieteen laitoksella.

4) muuta:

- suoritettuja kyselyjä:
 - 1) maisemanhoidon ja maankäytön kysely Ala-Temmeksellä, Taluskylällä, Etelänkylällä ja Läntisrannalla (kevät-kesä 2005)
 - 2) Rantsilan kunnan organisoimaan kyselyyn osallistuminen Savalojalla (kevät 2005)
- Viihtyisä kylämaisema -opas omaehtoiseen maiseman suunnitteluun ja hoitoon
- syksyllä 2005 läntisrantaisten maanomistajien kanssa käydyt keskustelut liittyen maankäytön suunnitelmiin lähivuosina

Saavutettuja laadullisia tavoitteita ovat olleet:

- Kyläläisten ja kunnan viranhaltijoiden välinen vuorovaikutus on lisääntynyt ja syventynyt, kun suunnittelua on tehty yhdessä keskustellen ja saman pöydän ääressä.
- Kyläläisten vaikuttamismahdollisuudet ovat lisääntyneet yhteistyön kautta, jolloin kyläläisten toiveet on saatettu kunnan tietoon. Myös kynnys suoraan yhteydenottoon kylältä kuntaan on madaltunut.
- Kylistä nouseviin suunnittelu- ja kehittämistarpeisiin on pystytty paremmin vastaamaan, kun suunnittelussa on korostettu asukaskeskeisyyttä.
- Vuorovaikutteisen suunnitteluprosessin omaksuminen on syventynyt kohdekyllissä ja kunnissa positiivisten kokemusten kautta.
- Kylien asukkaiden aktivoituminen ja asenneilmapiirin muutos entistä ympäristötietoisemmaksi on ilmennyt mm. suunnittelu- ja lapiotalkoisiin osallistumisena sekä omaehtoisena talkootoimintana.
- Asukaskeskeisten suunnittelumenetelmien ja vuorovaikutteisen toimintamallin rakentaminen on edennyt mm. soveltamalla suunnittelumenetelmiä uusissa tilanteissa sekä korostamalla suunnitelmien esittelemistä suoraan kohderyhmille, kuten maanomistajille. Suunnitelmaluonnoksista annettu palaute on lisäksi huomioitu suunnitelmien teossa.
- Hankkeen eri toimijatahojen välinen yhteistyö on lisääntynyt. Etenkin eri koulutusalojen opiskelijoiden keskinäinen yhteistyö kohdekyllillä on ollut tiivistä.

TIEDOTTAMINEN

Hankkeen koulutuksista on tiedotettu lehti-ilmoituksilla sekä kuntien tiedotuslehtisillä. Asukastilaisuuksista on sovittu joko edellisen tilaisuuden lopussa tai yhteyshenkilön kautta, ja niistä tiedottaminen on yleensä tapahtunut kyläläisten jakamalla tiedotuslehtisillä. Myös kunnan tiedotuslehtisissä on mahdollisuuksien mukaan ilmoitettu asukasilloista. Kylätilaisuuksista on laadittu muistiot, jotka on lähetetty sähköpostilla läsnä olleille yhteystietojen puitteissa, useimmiten kylän yhdyshenkilölle ja paikalla olleille kunnan edustajille.

Tämän lisäksi etenkin maanomistajia on huomioitu lähettämällä heille henkilökohtaiset kutsukirjeet tilaisuuksiin, joissa on käsitelty mm. kevyenliikenteen väyliä. Maanomistajille on tarpeen mukaan järjestetty myös oma erillinen suunnittelutilaisuus. Lähes valmiit suunnitelmat ja eri kohteista laaditut suunnitelmaluonnokset ovat olleet esillä kylällä palautteen antamista varten.

Suurien lehdistötilaisuuksien sijaan hankkeesta on tiedotettu paikallisemmin kutsumalla lehdistöä hankkeen tilaisuuksiin. Lehtiartikkeleita hankkeen tapahtumista on ollut muun muassa Kaleva-, Alavieska-, Kalajokiseutu-, Siikajokilaakso- ja Pyhäjokiseutu-lehdissä. Lisäksi hankkeen kulusta on raportoitu Maaseutukeskuksen Maaviesti-asiakaslehdessä. Hanke on ollut esillä myös paikallisradio Pookissa 25.4.2005 ja 7.12.2005. Hanketta ja sen ajankohtaisia tapahtumia on tuotu esille myös kylien omissa tiedotuslehtisissä.

Hankkeesta on valmistunut hankkeen alussa esite ja Internetsivut Oulun Maaseutukeskuksen sivuston yhteyteen.

TALKOOT

mAsu-hankkeessa talkoot jakautuivat kahteen osioon: suunnittelu- ja lapiotalkoiisiin. Suunnittelutyötä tehtiin pääasiassa erilaisia osallistavia menetelmiä hyväksi käyttäen asukasilloissa. Keskeisimpiä käytettyjä menetelmiä ovat olleet erilaiset karttatyöskentelyt (ryhmä- tai yksilötyönä) sekä sovellukset kyläkierroksesta eli gatur-menetelmästä (kävely, pyöräily ja traktorajelu). Lisäksi suunnitelmaluonnosten esitleminen ja niistä käyty kriittinen arviointikeskustelu ovat olleet osa suunnittelun kulkua kaikilla kylillä.

Ns. lapiotalkoita eli maisemanhoitotöitä on tehty syksyllä 2005 valmistuneiden maisemanhoitosuunnitelmien pohjalta. Neljällä kohdekylällä tehtiin kesän ja syksyn 2005 aikana maisemanhoitotalkoita. Talkoilla on tehty perinteistä riukuaitaa, rakennettu kyläläisten yhteinen nuotiopaikka, raivattu näkymiä kauempana oleville pelloille, siistitty pusikoita pihalueilta ja koivukujilta sekä vanhan maantiesillan ympäristöstä. Yhdellä kylällä on maisemanhoidon lisäksi pidetty korjausrakentamistalkoita nuorisoseurantalolla. Talkoiden suunnittelevana ja yhdessä kyläläisten kanssa järjestävänä tahona ovat toimineet luonnonvara-alan opiskelijat. Kylät ovat tehneet myös itsenäisesti talkootöitä hankkeen järjestämien talkoiden lisäksi.

TOIMENPITEET KYLITTÄIN

Ala-Temmes, Liminka

Ala-Temmekselle tehtiin hankkeen aikana maisemanhoitosuunnitelma ja maankäytön suunnitelma. Maisemanhoitosuunnitelmaa alkoi kevään aikana laatia Heli Pääkkö. Suunnitelman pohjustaminen alkoi hankkeen aloitustilaisuudessa 21.3., jolloin keskusteltiin mm. kylän nykytilanteesta ja kyläläisten toiveista hankkeeseen liittyen. Illan aikana myös merkittiin kylämaiseman kannalta tärkeitä kohteita karttaan.

Kylän suunnittelukohteista keskusteltiin 2.5. ja 9.6. pidetyissä tilaisuuksissa. Koko kylän aluetta koskettavan laajemman suunnitelman lisäksi tarkemmaksi suunnittelukohteeksi valittiin nuorisoseurantalo ja sen pihapiiri. Nuorisoseurantalons pihapiiriä ja sisätiloja onkin kunnostettu talkoilla pitkin kesää ja syksyä 2005. Kylämaisemaan Ala-Temmeksellä vaikuttaa vahvasti nelostie, jonka laajennussuunnitelmaa Tiehallinnon edustaja kävi esittelemässä kesäkuun tilaisuudessa. Maisemanhoitosuunnitelma luovutettiin kylälle ja kuntaan syksyllä 19.10.2005.

Maisemanhoitosuunnitelman pohjalta aloitettiin Kalle Askolan johdolla maankäytön suunnitelman laatiminen. Maankäytön suunnitelmassa Ala-Temmekseltä esitettiin kolme esimerkkiä kylälle soveltuvista rakentamispaikoista. Suunnittelukohteet valittiin siten, että asiasta kiinnostuneet maanomistajat tarjosivat kohteita. Valitut esimerkkikohteet edustivat erilaisia, mutta kylälle tyypillisiä rakennuspaikkoja. Rakennuspaikkasuunnitelmissa esitettiin, kuinka tontit voisivat millekin alueelle sijoittua suhteessa metsiin, peltoihin, jokeen, teihin ja olemassa olevaan asutukseen. Maankäytön suunnittelutilaisuuksia pidettiin kolme (26.9., 19.10., 28.11.), joista viimeinen yhdessä Haurukylän kanssa. Tämän lisäksi maanomistajien kanssa on käyty useita henkilökohtaisia keskusteluja. Valmis maankäytönsuunnitelma luovutettiin kylälle ja kunnalle 6.2.2006.

Ala-Temmeksellä järjestettiin toukokuussa 2005 pihasuunnittelukoulutus. Syksyn aikana järjestettiin kylällä järjestettiin marja- ja sienikurssit. Koska hankkeen kylät Limingassa ja Tyrnävällä sijaitsivat lähekkäin, järjestettiin koulutukset niille yhteisinä.

Haurukylä, Tyrnävä

Heli Pääkkö laati maisemanhoitosuunnitelman myös Haurukylälle. Haurukylän mukaan lähtö hankkeeseen varmistui melko myöhäisessä vaiheessa, joten ensimmäinen kyläilta pidettiin vasta 21.4. Illan aikana pohjustettiin maisemanhoitosuunnitelmaa karttatyöskentelyllä. Haurukylällä tärkeimmiksi suunnittelukohteiksi muodostuivat kylällä sijaitseva Mikkolan mylly ja sen kunnostaminen toimintakuntoon (veden palauttaminen myllyuomaan), yhteisen nuotiopaikan perustaminen myllyn läheisyyteen sekä maiseman avaaminen raivauksilla. Myllyn käyttöönoton mahdollisuuksia selvitettiin kevään ja kesän aikana, ja asiantuntija-apua on asiaan saatu niin Tyrnävän kunnalta kuin Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselta. 10.5. pidetyssä illassa keskusteltiin myllyn kunnostamisen hankkeistamisesta sekä toteutuksen vaatimista suunnitelmista ja luvista. 26.5. neuvoteltiin puolestaan kylätieasioista

Karttatyöskentelyä Ala-Temmeksellä. Ryhmissä kartalle merkittiin erivärein kylän kauniita ja vaarallisia paikkoja, kyläläisten kokoontumispaikkoja ja kohennusta vaativia paikkoja.

Tiehallinnon edustajan kanssa, ja illan tuloksena kylätien nopeusrajoitus saatiin laskettua 60 km/tunnissa.

Kyläläiset rakensivat talkoilla yhteiseen käyttöön tulevan nuotiopaikan kesäkuun 2005 aikana. Nuotiopaikkatalkoot pitivät sisällään niin pusikoiden raivausta, rakenteiden tekoa kuin opastekyltin pystyttämisen. Tämän lisäksi Haurukylällä on talkoilla kunnostettu hieno koivukuja Vikiöntiellä.

Maisemanhoitosuunnitelma Haurukylälle ja kunnalle luovutettiin 20.10.2005. Syksyllä Kalle Askola aloitti maankäytön suunnittelun kylällä. Kallen Haurukylälle laatimassa suunnitelmassa esitettiin kyläraitin varrelle uusia kylä- ja maisemarakenteeseen sopivia rakennuspaikkoja sekä ehdotukset kunnan suunnitelmissa mahdollisesti olevan teollisuusalueen sijoittumisesta. Suunnitelma sisälsi myös kevyenliikenteenväylän linjausehdotuksen sekä ehdotelman patikointireitistä. Suunnittelutilaisuuksia pidettiin 29.9., 20.10. sekä viimeinen tilaisuus 28.11. yhdessä alatemmesläisten kanssa. Maankäytön suunnitelma luovutettiin kunnalle ja kylälle 6.2.2006 jälleen kahden kylän yhteisessä tilaisuudessa. Samaisessa kyläillassa oli mukana myös Maarit Satomaa Oulun maaseutukeskuksesta kertomassa alatemmesläisille ja haurukyläläisille maisemanhoidon käytännön toteutuksesta, kustannuksista ja hoitoon saatavista tuista.

Koska hankkeen kylät Limingassa ja Tyrnävällä sijaitsivat lähekkäin, järjestettiin koulutukset niille yhteisinä, ja niinpä haurukyläläiset olivat tervetulleita Ala-Temmeksellä järjestettäviin koulutuksiin.

Savaloja, Rantsila

Savalojalla aloitettiin yleispiirteisen maankäytön suunnitelman tekeminen 3.3. Kirsi Vainion toimesta. Kevyenliikenteenväylä ja kuntorata sekä uusien tonttipaikkojen kartoittaminen muotoutuivat heti alusta alkaen suunnitelman keskeisiksi teemoiksi. 14.3. pidetyssä suunnitteluillalla käytiin läpi kylän kauniita, kunnostettavia ja vaarallisia paikkoja. Kirsi myös esitteli suunnitelmaluonnoksen, jota sitten yhdessä puitiin lisää. 31.3. toteutettiin kevyenliikenteenväylän katselmus maastossa soveltaen kyläkävely-menetelmää. Kyläkävelyn päätteeksi keskustelun kautta merkittiin kartalle väylän kulkuvaihtoehdot perusteluineen. Kaikille väylän varren maanomistajille oli illasta lähetetty henkilökohtainen kutsu, ja heille myös lähetettiin materiaalia illan tuloksista. Pyörätie-, tontti- ja kuntopolkuasioiden käsittelyä jatkettiin 14.4. Kirsin suunnitelma luovutettiin kylälle ja kunnalle toukokuun 2005 lopussa.

Savalojan kylällä pyörätien suunnittelu aloitettiin kyläkävelyllä, johon myös aluearkkitehti ja kunnaninsinööri osallistuivat. Kävelyn aikana mietittiin muun muassa sitä, mille matkalle pyörätie tulisi saada, missä olisivat sopivat ylityspaikat ja missä kohdin mm. talot ja puut hankaloittavat pyörätien tekoa.

Maantieteen opiskelija Heli Latvala aloitti työstämään kylälle elinkeinolähtöistä maisemasuunnitelmaa 24.5. Kirsin työn pohjalta. Elinkeinoja ideoitiin aluksi 6-3-2 -tekniikan avulla. Syntyneet elinkeinoideat siirrettiin kartalle ja niiden työstöä jatkettiin ryhmissä 8.6. Keskeisimmiksi ideoiksi Helin työssä vakiintuivat paikallisen joen kunnostaminen virkistyskäyttöön, ratsastusreitistön suunnittelu ja Kuoppakankaan (kylän

yhteisperunakellarit) kunnostaminen. Maisemaelinkeinosuunnitelma valmistui syksyn aikana, ja se luovutettiin kylälle ja kunnalle 15.9.2005.

Rantsilan kunta on ollut aktiivisesti mukana suunnitteluilla. Pyörätien suunnitteleminen on edennyt alkukesän aikana ja kunta ja kylä ovat nyt yhdessä viemässä väylähanketta eteenpäin. Myös kylän läpi virtaavan joen kunnostamista ollaan kunnan ehdotuksesta kytkemässä osaksi lähialueen turvetuotantoalueen kunnostamista.

Savalojalla järjestettiin syksyllä sienikurssi ja nuotioruokakurssi. Valitettavasti Savalojalla ei useista kohdeideoistakin huolimatta onnistuttu toteuttamaan maisemanhoitotalkoita.

Läntisranta, Vihanti

Läntisrannalla maisemanhoidon suunnitelman laati Kirsi Pääkkö. Kylään ja sen kohteisiin sekä vireillä oleviin kylän omiin projekteihin tutustuttiin 21.2. Karttatyöskentelyn keinoin keskusteltiin kylämaiseman kannalta tärkeistä ja kaikkia kyläläisiä koskettavista kohteista. Toukokuun 2. päivä valittiin tarkemman suunnittelun kohteet Kirsin ennakoilta laatiman listan pohjalta. Listalla olivat kaikki aiemmissa yhteyksissä kylällä esille nousseet toiveet. Valinta oli tarkoitus tehdä suljetulla lippuäänestyksellä, mutta siitä luovuttiin kylän aktiivisen keskustelukulttuurin vuoksi. Yleisen maisemasuunnitelman ohella Kirsi laati tarkemmat suunnitelmat pyörätien maisemoinnista, lintutornin taukopaikasta, järviä yhdistävästä ulkoilureitistä sekä luonto- ja perinnepolusta. Alkukesän aikana järjestettiin myös kyläkävely, jossa tutustuttiin suunnittelukohteisiin maastossa.

Nina Kuikka

Hanke osallistui talkoilla kylälle rakennetun ja maisemallisesti keskeisellä paikalla sijaitsevan lammashaan riukuaidan tekoon. Riukuaitatalkoot olivat ns. oppimistalkoot, joissa maanomistajan palkkaama maisematyöntekijä opasti aidan teon saloihin. Toinen talkookohde kylällä oli pyörätien maisemapuiden merkkäminen.

Maisemanhoitosuunnitelma luovutettiin kylälle ja kunnalle 15.11. ja se toimi pohja-aineistona jatkosuunnittelulle. Maankäytön suunnittelu Läntisrannalla tapahtui muista kylistä poiketen kuntasuunnittelukurssin puitteissa. 15 arkkitehtuurin ja maantieteen opiskelijaa tekivät kahden ohjaajan ja asukkaista kootun seurantaryhmän johdolla laajemman maankäytön

suunnitelman, joka käsitti Läntisrannan kylän lisäksi myös Vihannin kuntakeskuksen. Läntisrannan osalta suunnitelmassa pohdittiin mm. sopivia rakennuspaikkoja. Tällä tavoin kylän suunnittelu kytkeytyi luontevasti osaksi kunnan tonttisuunnittelua. Maankäytön suunnitelma luovutettiin kuntaan ja kylälle 7.12. pidetyssä yleisötilaisuudessa.

Tammikuussa 2006 pidettiin Läntisrannalla hankkeen tuloksia kokoava tilaisuus, jossa oli mukana myös Maarit Satomaa Oulun maaseutukeskuksesta kertomassa maisemanhoidon käytännön toteutuksesta, kustannuksista ja hoitoon saatavista tuista.

Läntisrannalla järjestettiin pihasuunnittelukoulutus keväällä 2005.

Taluskylä, Alavieska

Myös Taluskylälle tehtiin maisemanhoidon ja maankäytön suunnitelmat. Maisemanhoito-suunnitelmaa olivat laatimassa Reetta Takala ja Sanna Pieksämäki. Aloitustilaisuudessa 24. helmikuuta kartalle mm. rajattiin alue, jonka laaja suunnitelma yleispiirteisine maisemanhoito-ohjeineen kattaisi. Lisäksi kartalle merkittiin suunnittelun kannalta tärkeitä, kaikkia kyläläisiä koskettavia kohteita ja vaihtoehtoisia sijainteja kyläläisten toivomalle laavupaikalle. Seuraavassa suunnitteluillassa 19.4. laavupaikan suunnittelua jatkettiin. Toukokuussa (15.5.) toteutettiin Taluskylällä traktorijelu, jonka aikana tutustuttiin kylän keskeisiin maisemakohteisiin ja mietittiin mitä niille voitaisiin yhdessä tehdä. Asukasiltojen aikana tärkeimmiksi suunnittelukohteiksi valikoituneiden kohteiden (vanhan maantiesillan kunnostaminen ympäristöineen ja soraomontun suunnitteleminen kyläläisten uimapaikaksi) ideointi otti konkreettisen askeleen eteenpäin Reetan ja Sannan esitellyä kohteista alustavat suunnitelmaluonnokset. Useista vaihtoehtoista valittiin kylälle sopivin yhdistelmä. Kun kohteista ja niille tehtävistä toimenpiteistä oli päästy yhteisymmärrykseen, aloitettiin lupakyselyt kohteiden maanomistajilta suunnitelmien toteuttamiseksi. Maisemanhoitosuunnitelma luovutettiin kylälle ja kuntaan 7.11.2005.

Taluskylän talkoot toteutuivat syksyn aikana. Talkoilla toteutettiin maantiesillan ympäristön raivaaminen. Kyläläiset jatkoivat raivaustalkoita myös omatoimisesti.

Emilia Ihatsu oli ollut mukana monissa kylällä pidetyissä asukasilloissa, mutta aloitti varsinaisesti oman suunnitteluosuutensa vasta syksyllä. Maankäytön suunnittelu Taluskylällä painottui kevyen liikenteen väyläsuunnitteluun sekä tonttipaikkojen etsimiseen. Lisäksi suunnitelmassa esitettiin "uutta ilmettä" vanhoille taloille kuvamanipulaatioiden avulla sekä erilaisia valaistusehdotuksia kylän keskeisimmille paikoille: koululle ja päärailille. Etenkin vanhan kyläkoulun valaiseminen julkisivujen kautta sai osakseen kannatusta. Suunnittelutilaisuuksia pidettiin syksyllä 2005 yhteensä kolme (10.10., 7.11., 8.12.). Maankäytön suunnitelma luovutettiin 25.1.2006 sekä kylälle ja kunnalle. Samassa tilaisuudessa keskusteltiin myös kevyen liikenteen väylän rakentamisen hankkeistamisesta.

Etelänkylä, Kalajoki

Takalan ja Pieksämäen sekä Ihatsun toinen suunnittelukylä oli Etelänkylä. Täällä tarkempaan suunnittelukohteena oli Reetalla ja Sannalla jokivarsi. Etelänkylällä kylän suuri koko toi tässä asiassa haasteita ja siksi suunnittelualueella oli rajattava reippaasti. Kuten muillakin kylillä, aloitustilaisuudessa 2.3. keskusteltiin alueesta, jonka laaja suunnitelma yleispiirteisine maisemanhoito-ohjeineen kattaisi. Seuraavassa tilaisuudessa 13.4. tehtiin lopullinen valinta suunnittelualueen rajauksesta. 19.4. tutustuttiin kohteisiin maastossa muutamien kyläläisten opastuksella.

Nina Kuikka

Kylään tutustuminen käy hauskasti vaikkapa traktorijelun muodossa. Kuljetettaessa traktorin peräkärjellä ihmisiä on tähän kysyttävä lupa poliisilta, sillä kyyditykselle on asetettu tiettyjä turvallisuuskriteerejä.

Nina Kuikka

16.5.2005 järjestettiin Etelänkylällä kyläpyöräily, jossa tutustuttiin kylän suunnittelukohteisiin maastossa.

Kyläpyöräilyn kokemusten pohjalta valittiin tarkemman suunnittelun kohteeksi jokivartta seuraileva ns. Kaisanpolku. Kevätkauden viimeisessä tilaisuudessa 2.6. esiteltiin Kaisanpolun ensimmäiset luonnokset. Luonnokset olivat myös huoltoasemalla kommentoitavana. 19.7. pidettiin Kaisanpolun varren maanomistajille erillinen neuvottelutilaisuus, jossa esiteltiin eniten ääniä saanut suunnitelmaluonnos. Maanomistajat eivät valitettavasti antaneet lupaa lammashaalle ja muille toimenpiteille maillaan, joten suunnitelmaa ei pystytty toteuttamaan talkoilla. Etelänkylän maisemanhoitosuunnitelma luovutettiin kylälle ja kuntaan 10.11.2005.

Emilia Ihatsu keräsi taustatietoa kylälle laadittavaa maankäyttösuunnitelmaa varten Reetan ja Sannan suunnitteluprosessin ajan. Emilian laatima suunnitelma sisälsi yleisen rakennuspaikkasuunnitelman ohella yhden tarkemman tonttiluonnoksen pihapiiri- ja talojen ulkonäköehdotuksineen. Suunnittelutilaisuuksia pidettiin 13.10., 10.11. sekä 1.12. Valmis suunnitelma luovutettiin kuntaan ja kylälle 16.2.2006. Viimeiseen asukastilaisuuteen järjestettiin myös laajempi keskustelutilaisuus Kalajoen veden tilasta, kalastosta ja muusta virkistyskäytöstä. Tähän tilaisuuteen osallistui asiantuntijana Esa Ojutkangas Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksesta.

Kaikilla kohdekylillä ovat opiskelijat tehneet myös omatoimisia kenttätöitä, haastatelleet ja keskustelleet kyläläisten kanssa sekä olleet yhteydessä kunnan viranhaltijoihin ja muihin toimijoihin suunnitelmien laatimiseksi ja toteuttamiseksi talkoiden avulla.

RETKI MAISEMAKOHTEISIIN

Hanke järjesti 16.–17.9.2005 retken Kainuun maisemanhoitokohteisiin. Pääkohteina olivat Paltamon Melalahden kylä, jossa on tehty maisemanhoitotöitä talkoilla sekä Hyrynsalmen Saukkoniemi, jossa kunta on toteuttanut luonnonmukaisen puistoalueen kuntakeskuksen läheisyyteen. Saukkoniemen suunnittelu toteutettiin kansalaisopiston suunnittelupiirissä. Retkelle osallistui 25 henkilöä. Retkeläisille annettiin tehtäväksi retken aikana vertailla kainuulaista maisemaa omaan kotimaisemaansa ja pohtia kummankin hyviä puolia. Kainuulainen maisema oli luonnollisesti retkeläisten mukaan vaihtelevampaa ja mäkisempää kuin heidän kotipaikkansa luonto, ja sen virkistys- ja monikäyttömahdollisuuksia (marjastus, sienestys) pidettiin hyvinä. Omassa kotimaisemassaan vastaajat pitivät hyvänä avaruutta, pitkiä näkymiä, tasaisia, viljavia peltoja sekä hyviä kulkuyhteyksiä.

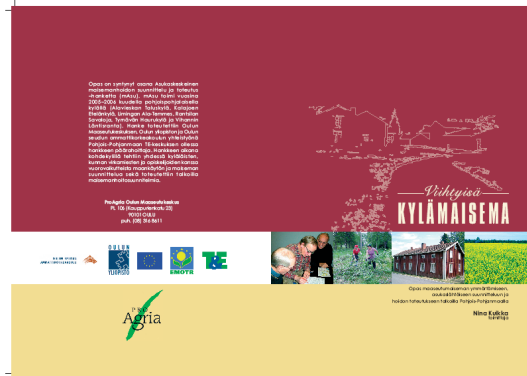
mAsu-hankkeen retkeläiset vierailivat syksyllä 2005 mm. Hyrynsalmen kunnan rahoittamalla ja toteuttamalla Saukkoniemen viheralueella.

Nina Kuikka

MAISEMANHOIDON OPAS

Maiseman kokonaisvaltainen suunnittelu ja maisemanhoidon toteuttaminen ovat tehtäviä, joissa pelkkä into asiaan ei aina riitä. Tieto oman kotikylän maiseman tunnuspiirteistä auttaa luomaan laajemman ja syvemmän näkökulman siihen, millaista lopputulosta kylämaisemassa kannattaisi milläkin alueella tavoitella. Tähän tietotarpeeseen mAsu-hanke vastasi omalta osaltaan tuottamalla hankkeen kohdekyliltä saatujen kokemusten pohjalta Viihtyisiä kylämaisema -oppaan.

Armi Riekkö

Oppaassa tarkastellaan pohjoispohjalaisen joki- ja rannikkoseudun maisemaa, etenkin kylien kulttuurimaisemaa ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin sekä näiden muutosten hallintaa.

Oppaassa annetaan vinkkejä kylämaiseman vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen, maisemasuunnitteluprosessin läpivientiin, maisemanhoitosuunnitelmien laatimiseen ja niiden toteuttamiseen sekä rahoituksen ja suunnitteluavun hakemiseen.

Oppaassa haluttiin painottaa sitä, miten yksittäinen kyläläinen tai kyläyhdistys voi suunnitella ja tehdä pieninkin toimenpitein yhteistä kylämaisemaa viihtyisämmäksi ja vetovoimaisemmaksi. Lähtöideana oppaan tekemiselle oli halu rohkaista maiseman suunnitteluun ja hoitoon korostamalla siihen liittyviä hyötyjä ja kertomalla kannustavia kokemuksia kyliltä. Oppaassa on maisemasuunnitteluun myös otettu kokonaisvaltainen näkökulma, ja maiseman ohella huomioita kiinnitetään myös maankäytön suunnitteluun. Opas on rakennettu siten, että sitä voidaan hyödyntää kaikissa maakunnan kylissä.

OMA ARVIO HANKKEEN TOTEUTUMISESTA

Hanke eteni pääsääntöisesti hankkeen alussa hahmotellun toimintasuunnitelman mukaisesti. Aikatauluun tehtiin joitakin poikkeuksia. Etenkin hankkeen alkuun kaavailtu iso tiedotustilaisuus korvattiin tiedottamisella paikallislehdissä. Muutoksilla on haettu hankkeelle parempaa toimivuutta ja ne on katsottu perustelluiksi resurssien tehokkaamman käytön kannalta. Koulutuksien järjestäminen painotettiin syksylle, koska monella kylällä ei vielä hankkeen alussa tulleet selvästi esille kiinnostuksen kohteet.

Positiivisena puolena hankkeen toteutuksessa voidaan pitää sitä, että kaikilla kohdekylillä oli innokas ja aktiivinen ydintoimijoiden joukko, joka otti kantaakseen suurta vastuuta hankkeen monista käytännön järjestelyistä (tiedotteiden jakelu, majoitustilat opiskelijoille jne.). Myös opiskelijoiden sitoutuminen töiden tekemiseen oli hyvä ja he olivat kiinteästi yhteydessä kylien yhdyshenkilöihin ja kunnan edustajiin. Lisäksi asukaskeskeisistä suunnittelumenetelmistä kehitettiin uusia sovelluksia paremmin maisemanhoidon suunnitteluun sopiviksi, ja tästä osoituksena mm. kyläkävelymenetelmää soveltavan traktorijalun toteuttaminen laajalla alueella sijaitsevien suunnittelukohteiden saavuttamiseksi.

Hankkeen toteutuksessa suurimpia ongelmia aiheuttivat kylälaisten aktivoiminen hankkeeseen, kunnan viranhaltijoiden saaminen mukaan suunnittelutalkoisiin sekä lapiotalkoiden toteuttaminen. Etenkin joillakin kylillä suunnittelutilaisuuksiin osallistujien määrä jäi melko vähäiseksi. On ollut jopa havaittavissa viitteitä siitä, että maisemanhoidon suunnittelu kiinnostaisi kyläläisiä suhteellisesti vähemmän kuin maankäytön suunnittelu. Kunnan rooli maisemanhoidon suunnittelussa jäi toivottua pienemmäksi ja

suunnittelutilaisuuksiin osallistumisen sijaan kunnan edustajat kommentoivat suunnitelmia lähinnä suoraan opiskelijoille. Sen sijaan maankäytön suunnittelussa virkamiesten osallistuminen oli aktiivista.

Hankkeen alkupuolella vaikutti, jotta yksi suurimmista haasteista oli lapiotalkoiden järjestäminen. Kiinnostusta maisemanhoitoa kohtaan on kylissä paljon ja maiseman viihtyisyyttä pidetään tärkeänä tekijänä kylien elinvoimaisuuden kannalta, mutta aikaa talkoisiin osallistumiseen ei kaikilla kylillä tuntunut olevan. Talkookohteiden valitseminen on myös joskus ollut vaikeaa, sillä kohteen on oltava koko kylälle yhteinen joko toiminnan tai maiseman kautta. Talkookohteista monet ovat lisäksi olleet pieniä eli ne eivät ole vaatineet toteutukseen suurta työ- tai laitepanostusta, mikä on hankkeen kannalta ollut ongelmallista. Monet suunnittelu- ja talkookohteet on jouduttu hylkäämään maanomistajien vastustuksen takia. Neljä hankkeen kylistä kunnostautui kuitenkin loppukesän ja syksyn aikana talkootöissä, ja niitä kertyikin vuoden 2005 aikana reilusti koko hankkeen ajaksi suunniteltua suurempi määrä.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli myös sen toimijoiden yhteistyön lisääminen, ja siinä onnistuttiinkin aiempia hankkeita paremmin. Vieläkin eri alojen opiskelijoiden yhteistyötä voisi syventää niin, että he osallistuisivat enemmän toistensa suunnitteluprosesseihin yhteisillä kohdekyllillä tai jopa niin, että kaikki opiskelijat tutustuisivat kaikkiin kohdekyliin. Eri alojen välinen yhteistyö jatkuu toki tämänkin hankkeen jälkeen, mistä osoituksena on muun muassa maantieteen laitoksen ja arkkitehtuurin osaston yhteiset tutkimussuunnitelmat rahoitushakemuksineen.

Hankkeen tuloksiksi asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Jokainen kohdekyllä saa kokonaisvaltaisen maisemanhoitosuunnitelman (erilaisten osasuunnitelmien kokonaisuus), jossa tarpeen mukaan huomioidaan maisemanhoidon ohella elinkeinojen harjoittaminen, muut maankäyttömuodot ja olemassa oleva rakennuskanta.

Tämä tavoite toteutui niin, että kukin kylä sai kaksi erillistä, mutta toisiinsa tukeutuvaa suunnitelmaa. Elinkeinojen harjoittaminen korostui yhdessä suunnitelmassa, mutta se olisi voitu sisällyttää muihinkin suunnitelmiin laajemmin. Tätä rajoittivat kuitenkin tekijöiden aikaresurssit.

Hankkeen työllistävänä vaikutuksena on luoda jokaiselle kylälle uutta pienimuotoista yrittäjyyttä (osa-aikatyö ja kesätyö, nuoret, osuuskuntatoiminta) esimerkiksi tyhjiin kiinteistöihin sekä ylläpitää ja kehittää osaamista yritys- ja ympäristökoulutusten kautta.

Tällaiseen suurimittaiseen työllistävään vaikutukseen hankkeen aika oli liian lyhyt.

Hanke tukee kylällä jo olemassa olevia esimerkiksi matkailuun liittyviä yrityksiä kylämaiseman eheyttämisen kautta

Tämä tavoite toteutuu kaikilla kylillä mikäli maisemanhoitoa pystytään jatkamaan maisemanhoidon suunnitelman puitteissa. Varsinaista olemassa olevaa matkailuyrittämistä oli muutamalla hankkeen kylällä.

Laaditaan maisemanhoito-opas jaettavaksi kaikkiin Pohjois-Pohjanmaan Alma-alueen kuntiin ja kyliin.

Tämä tavoite toteutui.

Laaditaan 2-3 toimintamallia, joiden avulla asukaskeskeistä maisemanhoidon suunnittelua voidaan Pohjois-Pohjanmaan kunnissa toteuttaa.

Maisemanhoidon oppaassa esitetään kolmivaiheinen toimintamalli, jonka mukaan kylät voivat edetä maisemasuunnittelussa.

Järjestetään tutustumiskäynti johonkin maisemanhoidon suunnittelun esimerkkikohteeseen

Hankkeessa järjestettiin retki Kainuun maisemanhoitokohteisiin.

Laaditaan yhteistyössä kylien kanssa kyläesite tai www-sivut, jossa huomioidaan maisema ja elinkeinot kylän vahvuustekijöinä.

Tämä tavoite jäi toteutumatta, taasen suurimpana esteenä hankkeen lyhyt aika.

Laaditaan loppuraportti ja pidetään seminaari hankkeen tuloksista ja kokemuksista.

Loppuseminaari pidettiin Oulussa 2.2.2006. Seminaariin osallistui pääasiassa hankkeen eri toimijoita kylistä ja kunnista. Seminaarissa tuotiin esille muun muassa, että yhdellä kylällä hankkeen tilaisuuksissa on ollut enemmän osallistujia kuin tavallisesti kunnan järjestämissä tilaisuuksissa. Hanke siis onnistui tavoittamaan kyläläisiä. Maankäytön suunnitelmiin kaivattiin enemmän realismia, esimerkiksi maanomistajien kuulemisia ja käytännön seikkojen kuten infrastruktuurin huomioon ottamista jo tässä suunnitteluvaiheessa.

HANKKEESSA TUOTETTU MATERIAALI

Askola, Kalle (2006). Maankäytön suunnitelma Ala-Temmekselle. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto.

Askola, Kalle (2006). Maankäytön suunnitelma Haurukylään. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto.

Hentilä, Helka-Liisa, Ihatsu, Emilia & Mäntysalo, Raine (toim.) (2006). Vihannin kuntakeskus ja Läntisrannan kylä – Maaseutu ympäristö vetovoimatekijäksi? mAsu-hanke/Kuntasuunnittelun kurssi 2005-2006. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto. Yhdyskuntasuunnittelun laboratorio. Julkaisu C 98.

Ihatsu, Emilia (2006). Etelänkylä. Asukaskeskeinen maisemanhoidon suunnittelu ja toteutus Pohjois- Pohjanmaan maaseutukylissä –hanke. Kuntasuunnittelukurssin työ. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto.

Ihatsu, Emilia (2006). Taluskylä. Asukaskeskeinen maisemanhoidon suunnittelu ja toteutus Pohjois- Pohjanmaan maaseutukylissä –hanke. Kuntasuunnittelukurssin työ. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto.

Kuikka, Nina (toim.) (2006). Viihtyisä kylämaisema -opas maaseutumaiseman ymmärtämiseen, asukaslähtöiseen suunnitteluun ja hoidon toteutukseen talkoilla Pohjois-Pohjanmaalla. ProAgria Oulun Maaseutukeskus.

Latvala, Heli (2005). Elinkeinolähtöinen maisemasuunnitelma Rantsilan Savalojan kylälle. Oulun yliopiston maantieteen laitos.

Pieksämäki, Sanna & Takala, Reetta (2005). Asukaslähtöinen maisemanhoitosuunnitelma Alavieskan Taluskylälle ja Kalajoen Etelänkylälle. Opinnäytetyö. Maisemasuunnittelun koulutusohjelma. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Pääkkö, Heli (2005). Maisemanhoitosuunnitelmat osallistavien suunnittelumenetelmin Limingan Ala-Temmekselle ja Tyrnävän Haurukylälle. Opinnäytetyö. Maisemasuunnittelun koulutusohjelma. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Pääkkö, Kirsi (2005). Maisemanhoitosuunnitelma Vihannin Läntisrannalle osallistavien suunnittelumenetelmiä hyödyntäen. Opinnäytetyö. Maisemasuunnittelun koulutusohjelma. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Vainio, Kirsi (2005). Yleispiirteinen maankäyttösuunnitelma Rantsilan Savalojalle. Syventävä työ. Oulun yliopisto arkkitehtuurin osasto.

Väliraportti 1.1.2005 – 30.6.2005

Loppuraportti 1.1.2005 - 28.2.2006

hanke-esite

WWW-sivut

mAsu –hankkeen www-sivut löytyvät: <http://www.oulunmaaseutukeskus.fi>
Viihtyisä kylämaisema-opas löytyy myös <http://www.oulunmaaseutukeskus.fi>